

De sociale tijdbom

De laatste jaren hebben we overal grote veranderingen in het financieel-economische beleid kunnen waarnemen, vooral in Oost en Zuid. Liberalisering, privatisering en deregulering zijn schering en inslag. De markt krijgt meer armslag en de 'incentives'-structuur wordt zodanig aangepast, dat de basisinstincten van de ondernemers op scherp komen te staan. De staat moet kleiner worden, zich niet met alles bemoeien en minder voorschrijven en verbieden. Grenzen, vensters en luiken worden opengegooid.

Ogenschijnlijk begint dit soort beleid vruchten af te werpen, bij voorbeeld in Latijns-Amerika op het gebied van macro-economische stabiliteit, inflatie, buitenlandse schulden en investeringen en economische groei. Mexico, Chili, Venezuela, Argentinië en andere landen in de regio hebben op al deze terreinen positieve resultaten geboekt. Helaas blijft Brazilië – met een derde van de Latijnsamerikaanse bevolking en een derde van het regionaal produkt – een probleem, al heeft het nog altijd een uitstekende toekomst voor zich.

Het lijkt dus alsof de structurele-aanpassingsprogramma's en het liberale beleid van vooral de tweede helft van de jaren tachtig nu hun vruchten beginnen af te werpen. Maar die vruchten zijn niet alle zoet. Het wordt steeds duidelijker dat er een sociale tijdbom tikt onder de Latijnsamerikaanse ommekeer. Het aanpassingsbeleid heeft de sociale sector – onderwijs, gezondheidszorg, investeringen in scholen en andere sociale infrastructuur – relatief verwaarloosd. Het saneringsbeleid is evenmin de werkgelegenheid ten goede gekomen. Gevolg: verwaarlozing van investeringen in menselijk kapitaal en verdere verslechtering van de reeds zeer scheve inkomensverhoudingen.

Een situatie waarin minder dan 5% van de bevolking in ongekende luxe leeft en meer dan 50% in grote tot zeer grote ellende, is onhoudbaar. Dit te meer als de afstand tussen deze twee groepen steeds groter wordt en wanneer de 'onderste helft' de toestand als uitzichtloos ervaart. Men kan dit vergelijken met de situatie in Iran ten tijde van de sjah, toen 1% van de bevolking in de 21e eeuw leefde en 99% in de 14e. Dat het slecht zou aflopen stond vast; alleen de manier waarop was onbekend.

In Latijns-Amerika zijn de eerste waarschuwingsschoten al gelost. In Venezuela legde president Perez bijna het loodje; in Peru kondigde de president de noodtoestand af. In Rio de Janeiro worden bussen vol toeristen aangehouden en beroofd; en in Bogota kun je beter in zwembroek de straat op gaan en dan nog risker je naakt in het hotel terug te keren.

Werkgelegenheid, basisbehoeften, inkomensverschillen en onderwijs zullen 'the next problem' zijn in Latijns-Amerika en elders. En als het over 'elders' gaat kan men ook de Verenigde Staten daarbij betrekken na het waarschuwingsschot in Los Angeles. Maar laten we bij Latijns-Amerika blijven.

Het sociale vraagstuk moet dus dringend op de beleidsagenda worden geplaatst als men noodtoestan-

den en explosies wil vermijden.

Maar hoe moet deze koe bij de hoorns worden gevat?

Mijn persoonlijke mening is dat we er goed aan doen op de schouders van het verleden te gaan staan.

Vooraf in de jaren zeventig is veel onderzoek en praktisch werk verricht op het gebied van werkgelegenheidscreatie, sociaal aangepaste technologieën, de informele sector, de relatie tussen inkomensongelijkheid en werkgelegenheidsintensieve economische groei, enzovoort. Dat onderzoek en dat beleid, destijds onder meer gestimuleerd door McNamara bij de Wereldbank en

door de Internationale Arbeidsorganisatie, verdwenen onder de tafel met de depressie en de schuldenproblemen aan het begin van de jaren tachtig toen men zich weer ging concentreren op het aanzwengelen van de economische groei en die alleen.

We hebben verschillende van deze cycli gekend in de economische geschiedenis van deze eeuw. Het schijnt moeilijk te zijn de zigzagbewegingen tussen concentratie op economische groei enerzijds en op sociale factoren anderzijds te vervangen door een evenwichtig sociaal-economisch beleid.

De uitdaging van vandaag is het werk en de ervaring van de jaren zeventig te actualiseren en aan te passen aan de wereldeconomische situatie van de jaren negentig. Die situatie wordt gedomineerd door de tendenties van mondialisering en regionalisering. Dat betekent voor Latijns-Amerika dat er een regionaal sociaal-economisch beleid moet worden bedacht en opgezet, een beleid dat bovendien de concurrentiepositie van de afzonderlijke landen niet alleen onaangestaan laat, maar verder verbetert.

Met andere woorden, de uitdaging nu, meer dan in de jaren zeventig, is de 'trade-off' tussen arbeidsintensiteit en economische doelmatigheid goed op te lossen. Dat kan geschieden door onder meer het beleid te concentreren op het stimuleren van productieve werkgelegenheid in de informele sector en kleine bedrijven elders in de economie. Op zijn beurt betekent dit een beleid van sociaal aangepaste technologie om de produktiviteit in de informele sector te verhogen en zodoende het leggen van verbanden tussen bedrijven in de moderne sector en de bedrijfjes in de informele en traditionele sectoren te vergemakkelijken, via subcontracting en andere vormen van samenwerking.

Terwijl de moderne sector zichzelf kan bedruipen is regeringsbeleid noodzakelijk voor de informele sector om de microbedrijven daar te stimuleren, bij voorbeeld door technologiebeleid, kredietbeleid en verlichting van het juridische kader.

L.J. Emmerij